

IZABELA IWONA SWOBODA
Instytut Nauk o Kulturze
Wydział Humanistyczny
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: izabela.swoboda@us.edu.pl
ORCID 0000-0002-9610-4634

KOMPUTERYZACJA PROCESÓW BIBLIOTECZNO-INFORMACYJNYCH TEMATEM OBRAD KONFERENCJI ORGANIZOWANYCH W POLSCE W LATACH 60. i 70. XX W.

Dr Izabela Swoboda pracuje na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk o Kulturze na Wydziale Humanistycznym (wcześniej w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informatyki na Wydziale Filologicznym) Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe związane są m.in. z organizacją informacji i wiedzy, komputeryzacją procesów biblioteczno-informacyjnych, biblio- i naukometrią. Jest autorką kilkunastu prac naukowych.

SŁOWA KLUCZOWE: Konferencje. Biblioteki. Biblioteki naukowe. Komputeryzacja bibliotek. Automatyzacja bibliotek. Lata 60. XX wieku. Lata 70. XX wieku. Polska.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Konferencje są postrzegane jako jedna z ważniejszych form prezentowania i dyskusowania wyników badań naukowych i prac wdrożeniowych. W artykule przedstawiono przegląd konferencji organizowanych w Polsce w latach 60. i 70. ubiegłego wieku, na których problematyka zastosowania techniki komputerowej do automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych stanowiła przedmiot obrad. Celem badań było poznanie aktywności bibliotekarzy i bibliotekoznawców w tym obszarze oraz zgromadzenie materiałów do bibliografii. **Metody badań** – W gromadzeniu materiału badawczego zastosowano metodę analizy i krytyki piśmiennictwa – analizie poddano przede wszystkim ukazujące się w badanym okresie czasopisma bibliotekarskie,

bibliotekoznawcze i informatologiczne. **Wyniki/wnioski** – Cel poznawczy został zrealizowany, artykuł uzupełnia wykaz omawianych konferencji wraz z informacją o opublikowanych materiałach pokonferencyjnych. Bibliografia załącznikowa zawiera pozycje, które nie zostały odnotowane w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej.

WPROWADZENIE

Konferencje naukowe, to – obok publikacji – najważniejsze formy prezentowania i dyskusowania wyników badań naukowych i prac wdrożeniowych. Spotkania grup naukowców, praktyków i innych osób zainteresowanych tym samym zagadnieniem stanowią cenną płaszczyznę wymiany informacji, poglądów i doświadczeń, często traktowane są jako miejsce twórczych inspiracji, źródło pomysłów, miejsce nawiązania nowych kontaktów czy tworzenia zespołów badawczych. Opublikowane materiały konferencyjne i relacje z ich przebiegu dokumentują stan prac i rozważanych kwestii badanej problematyki, pozwalają szerszemu gronu zapoznać się z najbardziej aktualnymi zagadnieniami. Tę aktualność wprawdzie tracą z biegiem lat, niemniej zyskują inną wartość – równie cenną – stają się znakomitym źródłem wiedzy o przeszłości. Liczba konferencji, tematyka obrad, organizatorzy i uczestnicy spotkań pokazują, jak kształtowało się zainteresowanie badaną problematyką, pozwalają wskazać najaktywniejsze ośrodki (ale też placówki, które nie uczestniczą w wymianie doświadczeń), instytucje otwarte na nowe formy pracy, współpracę itp.

Nie inaczej jest w przypadku komputeryzacji bibliotek w Polsce. Przedstawiony przegląd konferencji (seminariów, sympozjów, narad i innych spotkań), na których omawiano i dyskusowano problematykę zastosowania techniki komputerowej do procesów biblioteczno-informacyjnych w Polsce ma na celu:

1. Poznanie tego obszaru aktywności bibliotekarzy (i pracowników informacji) w PRL (cel *stricte* poznawczy),
2. Identyfikację opublikowanych materiałów konferencyjnych i piśmiennictwa relacjonującego przebieg tych spotkań (gromadzenie materiałów do bibliografii).

Identyfikacja opublikowanych wystąpień, materiałów konferencyjnych i publikacji relacjonujących przebieg spotkań bądź tylko informujących o takim zdarzeniu, często wymagała zapoznania się z piśmiennictwem dotyczącym bibliotek i ośrodków informacji z autopsji¹. Podjęta wcześ-

¹ Pomocne w identyfikacji materiałów były również bibliografie zawartości poszczególnych czasopism biblio- i informatologicznych oraz zestawienie bibliograficzne *Komputer w bibliotece* obejmujące wybór literatury do 1992 r. opracowane przez Sylwzię Błaszczuk i wydane przez WBP w Katowicach. Śledzono również bibliografie załącznikowe prac tematycznie związanych z badaną problematyką. Cenną wskazówką był też sporządzony przez R. Cybulskiego *Wykaz konferencji poświęconych mechanizacji i automatyzacji prac w bibliotekach w Polsce w latach 1970-1979* (Cybulski, 1980, s. 43-45).

niej próba wyodrębnienia na podstawie źródeł pochodnych (*Polskiej Bibliografii Bibliologicznej*) materiałów konferencyjnych i sprawozdań z tego rodzaju spotkań, zakończyła się niepowodzeniem (Swoboda, 2018). Analizą objęto przede wszystkim ogólnopolskie czasopisma bibliotekarskie, bibliotekoznawcze i informatologiczne ukazujące się w Polsce do 1989 r. Były to: „Przegląd Biblioteczny”, „Bibliotekarz”, „Poradnik Bibliotekarza”, „Roczniki Biblioteczne”, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej”, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”, „Zagadnienia Informacji Naukowej” (i ukazujący się do 1971 r. „Biuletyn ODiN”), „Maszyny Matematyczne” oraz „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji”².

KONFERENCJE, SEMINARIA, NARADY nt. ZASTOSOWAŃ TECHNIKI KOMPUTEROWEJ W BIBLIOTEKACH W POLSCE

Na konferencjach i innych spotkaniach organizowanych przez środowisko bibliotekarzy i pracowników informacji, problematyka zastosowania techniki komputerowej w działalności biblioteczno-informacyjnej była obecna – może nie zawsze *explicite* – już w latach 60. XX w.

Radosław Cybulski w 1980 r. pisał: „Idea zmodernizowania w Polsce prac bibliotecznych i bibliograficznych dojrzała w pracowniach projektantów i w dyskusjach w środowiskach zawodowych. Głównym forum dyskusyjnym były narady [...] stanowiące wyraźne etapy w myśleniu o zautomatyzowaniu bibliotek i kształtowaniu podstawowych założeń zautomatyzowanych systemów informacyjnych [...]” (Cybulski, 1980, s. 25). Zdaniem autora, pierwszą znaczącą dla rozwoju automatyzacji bibliotek inicjatywą, była zorganizowana w 1965 r. przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich konferencja na temat bibliotecznej służby informacyjnej, na której skoncentrowano uwagę na funkcjach informacyjnych bibliotek. Wspomniana konferencja „wywodząca się z ducha polemik między bibliotekarzami i dokumentalistami, wiele wniosła dla ukształtowania samowiedzy zawodowej bibliotekarzy i określania roli bibliotek jako jednostek służby informacyjnej w kraju. [Był to – ...] ważny krok w kształtowaniu poglądów na integrację służb informacyjnych, chociaż na tej konferencji nie mówiono jeszcze o automatyzacji” (Cybulski, 1980, s. 25-26).

² Nie są to oczywiście wszystkie czasopisma bibliologiczne i informatologiczne ukazujące się w PRL. Nie uwzględniono: „Z doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych” (ukazywało się do 1972), „Informatora Bibliotekarza i Księgarza”, „Studiów o Książce” i innych czasopism, na łamach których ukazywały się prace (przede wszystkim historyczne) powstałe w oparciu na zasobach własnych bibliotek, jak np. „Libri Gedanenses”. Nie poddano analizie zawartości czasopism regionalnych (np. „Bibliotekarza Zachodniopomorskiego”, „Bibliotekarza Lubelskiego”) i biuletynów informacyjnych bibliotek (z wyjątkiem wymienionych wcześniej biuletynów BJ, BN i GBL o charakterze informacyjno-naukowym).

Trudno ocenić, czy obrady tej konferencji przyczyniły się do wzrostu świadomości konieczności integracji wysiłków w zakresie realizacji powinności informacyjnych bibliotek, a już niemożliwe jest określenie, jaki miały wpływ na automatyzację procesów biblioteczno-informacyjnych. Sądząc po efektach prac podejmowanych w PRL w tym obszarze, oddziaływanie tego, jak i następnych tego typu zjazdów nie było zbyt duże.

Spotkania przedstawicieli bibliotek, ośrodków informacji i ekspertów elektronicznej techniki obliczeniowej (eto), na których już *explicite* poruszano problematykę automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych, miały miejsce dopiero pod koniec lat 60. XX w. Pierwsze konferencje, kursokonferencje, narady poświęcone problematyce zastosowania techniki komputerowej w procesach informacyjnych były organizowane przez Centralny Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (CIINTE). Prawdopodobnie reprezentanci bibliotek po raz pierwszy wzięli udział w tego typu spotkaniu w maju 1968 r., kiedy to w obradach, oprócz przedstawicieli ośrodków informacji, Instytutu Maszyn Matematycznych czy Zakładu Obliczeniowego ZOWAR, uczestniczyli także pracownicy Biblioteki Narodowej. Na konferencji, poza prezentacją eksperymentalnych systemów zaprojektowanych na nieliczne elektroniczne maszyny cyfrowe (emc) wykorzystywane w Polsce³, zaproponowano zorganizowanie klubów użytkowników maszyn matematycznych jako etapu przejściowego do szerszego zastosowania emc. Pozwoliłoby to użytkownikom (ośrodkom informacji, ale też bibliotekom) uniknąć nadmiernych wydatków, skrócić czas eksperymentowania, opracować optymalne plany przygotowania pracowników i użytkowników do korzystania z emc. Zadaniem klubów byłoby też rozwijanie, w sposób planowy, koniecznego oprogramowania, udzielanie porad w tym zakresie, przygotowanie danych wejściowych do komputera (Maj, 1969, s. 115).

Niecały rok później, 28 lutego 1969 r., już z inicjatywy Biblioteki Narodowej (w porozumieniu z CIINTE) zwołano naradę roboczą poświęconą możliwościom zastosowania eto w informacji i bibliotekarstwie. Uczestniczyli w niej, poza reprezentantami jednostek inicjujących spotkanie, m.in. przedstawiciele Komitetu Nauki i Techniki, Instytutu Maszyn Matematycznych, Polskiej Akademii Nauk, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Centralnej Składnicy Księgarskiej oraz bibliotek Uniwersytetu Jagiellońskiego

³ W Polsce pierwsze prace nad zastosowaniem elektronicznych maszyn cyfrowych (komputerów) w działalności informacyjnej były podejmowane na Politechnice Wrocławskiej, w Instytucie Maszyn Matematycznych, CIINTE oraz kilku branżowych ośrodkach informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej. Związane były najczęściej z zastosowaniem techniki komputerowej do usprawnienia tworzenia wydawnictw informacyjnych, rzadziej tworzenia systemów w celach *stricto* wyszukiwawczych. Prace nie były skoordynowane, miały raczej charakter eksperymentalny i często kończyły się na próbach, ale – jak podaje Jan Bobrowski – do końca lat 60. XX w. opracowano (i wdrożono) dziesięć systemów związanych z procesami informacji naukowo-technicznej dla rozmaitych typów elektronicznych maszyn cyfrowych. Więcej zob. (Bobrowski, 1969).

i Warszawskiego. Uczestnik spotkania – Jerzy Maj – podkreślał, że „[b]yło to pierwsze robocze spotkanie specjalistów z dziedziny informacji, bibliotekarstwa i księgarstwa z ekspertami z zakresu techniki obliczeniowej” (Maj, 1969, s. 114). Na spotkaniu przedstawiciele CIINTE – poza zreferowaniem dotychczasowych poczynąń Instytutu w tej dziedzinie – poruszyli kwestie związane z możliwościami techniczno-organizacyjnymi, kadrowymi i finansowymi instytucji zainteresowanych zastosowaniem elektronicznych technik obliczeniowych. Ich zdaniem, wprowadzenie technik komputerowych należało rozpocząć od upowszechnienia w zainteresowanych instytucjach tzw. urządzeń wejścia, tj. dziurkarek, które przekształcają zwykły tekst w zrozumiały dla maszyny kod w postaci taśmy perforowanej oraz urządzeń wyjścia, czyli drukarek, które wykonują czynność odwrotną. Posiadanie takiego urządzenia np. przez bibliotekę pozwoliłoby na korzystanie z komputerów znajdujących się w ośrodkach obliczeniowych. Reprezentanci Biblioteki Narodowej przedstawili potrzeby instytucji w zakresie automatyzacji prac bibliotekarskich i bibliograficznych. Za podstawową uznali automatyczny wydruk bibliografii bieżącej i retrospektywnej. Jako nie mniej ważną potraktowali cykliczny – często aktualizowany – druk katalogu BN (z wieloma indeksami), który byłby rozsyłany bibliotekom. Wspomniano również o potrzebie wprowadzenia automatycznie drukowanej informacji dziedzinowej, która mogłaby być rozsyłana zainteresowanym na zamówienie. Zastanawiano się nad możliwością zmiany systemu produkcji kart katalogowych centralnie drukowanych na – wzorowanym na działaniach Biblioteki Kongresu – rozsyłaniu zakodowanych na taśmie perforowanej tekstów kart do bibliotek (np. ośrodków regionalnych). Zdaniem J. Maja, uczestnicy spotkania byli świadomi ogromu problemów technicznych i organizacyjnych, które trzeba rozwiązać przed podjęciem komputeryzacji bibliotek na szerszą skalę. Autor dzieląc się z czytelnikami „Bibliotekarza” swoimi przemyśleniami pisał: „W świetle wypowiedzi dyskutantów automatyczne opracowanie informacji w naszych bibliotekach – to jeszcze dość daleka perspektywa. Jednakże prawie wszyscy mówcy byli zgodni, że konieczna jest już teraz realna i konkretna dyskusja nad tymi zagadnieniami, aby nie dać się zaskoczyć w chwili, gdy rozwój techniki obliczeniowej dotrze do drzwi naszych bibliotek. Już dziś należy dokonać kategoryzacji zagadnień, dokonywać prób i poszukiwać optymalnego modelu organizacyjnego stosowania ETO w bibliotekach i ośrodkach informacji” (Maj, 1969, s. 115; Zasadowa, oprac., 1969).

W tym samym roku, podczas II Ogólnopolskiego Sympozjum Kół Naukowych Studentów Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego, które odbyło się w dniach 17-19 marca 1969 r. w Warszawie, Barbara Modzelewska i Zofia Ratman z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Uniwersytetu Warszawskiego wystąpiły

z referatem *Technika w służbie informacji*. Przybliżyły w ten sposób potencjalnym adeptom zawodu problematykę zastosowania elektronicznych technik obliczeniowych w placówkach informacyjnych. Przedstawiły dwa – eksploatowane eksperymentalnie w Instytucie Maszyn Matematycznych i CIINTE – systemy komputerowe: INBI i IGA. Referentki zwróciły uwagę na brak zainteresowania bibliotek zastosowaniem elektronicznej techniki obliczeniowej i jako przyczynę tego stanu rzeczy wskazały nieznamość problematyki w środowisku i brak „płaszczyzny porozumienia między pracownikami bibliotek a specjalistami w dziedzinie elektroniki” (Modzelewska & Ratman, 1969, s. 165; Zasadowa, oprac. 1969). Skrócona wersja referatu pt. *Automatyzacja procesów informacyjnych w Polsce* została opublikowana w „Bibliotekarzu” (zob. Modzelewska & Ratman, 1969).

Zapewne ważną inicjatywą przybliżającą środowisku bibliotekarskiemu problematykę automatyzacji bibliotek była Ogólnokrajowa Konferencja SBP poświęcona katalogom centralnym, na której m.in. postulowano utworzenie centralnego ośrodka przetwarzania danych, działającego dla potrzeb bibliotek i ośrodków informacji, prowadzącego także prace badawcze w zakresie automatyzacji informacji oraz zaopatrzenie bibliotek współpracujących z centralnymi katalogami BN w urządzenia przygotowujące materiały wejściowe (urządzenia typu Flexowriter), urządzenia do reprodukcji kart katalogowych i dalekopisy, co mogłoby przyspieszyć i usprawnić opracowanie zbiorów, dostarczanie materiałów do centralnych katalogów, ułatwić dostęp do informacji o zasobach bibliotek i docelowo obniżyć koszty sporządzania katalogów centralnych (*Wniośki i postulaty...*, 1970, s. 191). Konferencja odbyła się 13 grudnia 1969 r., a relację z niej i treści wygłoszonych referatów opublikowano w „Przeglądzie Bibliotecznym”. Wśród nich także wystąpienie Anny Sitarskiej zatytułowane *Problemy mechanizacji i automatyzacji katalogów centralnych*, będące pierwszym tak obszernym omówieniem zagadnień automatyzacji katalogów (zob. Sitarska, 1970). Referentka przedstawiła m.in. zarys prac nad zastosowaniem komputerów w zakresie katalogów centralnych, prowadzonych przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Zwróciła jednak uwagę, że z punktu widzenia polskich bibliotekarzy, warto zwrócić uwagę na prace podejmowane w Czechosłowacji, w której sytuacja bibliotek jest znacznie bliższa bibliotekom w Polsce. Podkreśliła też konieczność przygotowania kadry w zakresie metod przetwarzania tekstów, kodowania, elementów językoznawstwa, logiki i matematyki (Sitarska, 1969; T.M., 1970). Problematyka zastosowania emc w pracach biblioteczno-informacyjnych przewijała się także podczas ożywionej dyskusji (zob. Pasierski, 1970).

Przegląd piśmiennictwa pokazuje, że głównym tematem spotkań organizowanych w 1971 r. był format MARC. Pierwsze dwa seminaRIA, zatytułowane kolejno: „Podstawowe założenia systemu MARC” (18 czerwca)

i „Zasady reprezentacji znaków służących do zapisu danych (tekstów) w systemie MARC” (29 października) przygotował Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (IINTE) w ramach prac Zakładu Mechanizacji i Automatyzacji Procesów Informacyjnych dotyczących studiów nad systemami o randze światowej (stanowiących część ogólnych studiów nad założeniami do krajowego zautomatyzowanego systemu inte) (T.M., 1972c). Później (18 listopada) wspomniany Zakład, już we współpracy z BN zorganizował w jej siedzibie kolejne seminarium „Automatyzacja w polskich bibliotekach naukowych – format zapisu danych bibliograficznych w systemie MARC II Biblioteki Kongresu USA”. Wzięli w nim udział przedstawiciele bibliotek naukowych oraz innych jednostek zainteresowanych komputeryzacją katalogów i informacji. Referaty prezentujące MARC II wygłosili pracownicy Zakładu Informatyki Politechniki Wrocławskiej – Edward Achtelik i Ryszard Łukasiak. Dyskutowano nad możliwością zastosowania formatu w Polsce, ze szczególnym zwróceniem uwagi na możliwość przetwarzania danych zapisanych w tym formacie przez komputery typu Odra (T.M., 1972c).

Dyskusję na temat „Systemu MARC (Machine Readable Cataloging) i możliwości jego zastosowania w polskich bibliotekach naukowych” prowadzono również w Zakładzie Informatyki Politechniki Wrocławskiej, gdzie 22 października 1971 r. spotkali się przedstawiciele: Zakładu Informatyki Politechniki Wrocławskiej, Uniwersytetu Warszawskiego i Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu, Katedry informatyki Politechniki Gdańskiej, BN, IINTE, Instytutu Maszyn Matematycznych, Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (IBIN) Uniwersytetu Warszawskiego oraz bibliotek szkół wyższych. W rozmowach podkreślano, że format MARC jest jednym z najważniejszych schematów do opracowania komputerowego systemu polskiej bibliografii, dane w tym formacie można przetwarzać na emc dostępnych w Polsce. Dyskusją objęto jednak znacznie szersze spektrum zagadnień zastosowania eto w pracach biblioteczno-informacyjnych. Próbowano znaleźć odpowiedź na wiele pytań, m.in. zastanawiano się czy dotychczasowe doświadczenia bibliotek zagranicznych i polskich w zakresie automatyzacji katalogów stanowią wystarczającą podstawę dla ich teoretycznego uogólnienia i zastosowania w kraju, ewentualnie jakie badania w tym zakresie należy podjąć, czy automatyzację katalogów bibliotek naukowych należy łączyć z problematyką katalogów centralnych, czy aktualny stan prawny organizacyjny i merytoryczny katalogów centralnych umożliwia ich automatyzację, czy automatyzacja poszczególnych krajowych bibliotek naukowych może być realizowana niezależnie, czy też – w ramach współdziałania bibliotek naukowych, przede wszystkim z BN, czy i jakie biblioteki są przygotowane do podjęcia prac nad automatyzacją katalogów, na jakich z istniejących

międzynarodowych i narodowych systemów automatyzacji katalogów można wzorować system dla bibliotek polskich? (T.M., 1972b).

W Poznaniu, 20 stycznia 1972 r., SBP – Zarząd w Poznaniu, Ośrodek Konsultacyjny Zakładu Kształcenia Kadr IINTE i Biblioteka Uniwersytetu Adama Mickiewicza zorganizowały sesję naukową „Zastosowanie nowych technik w działalności informacyjnej”, w której wzięło udział 120 przedstawicieli bibliotek i ośrodków informacji naukowo-technicznej. Na sesji wygłoszono pięć referatów, w tym dwa w całości poświęcone problematyce automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych: *Mechanizacja prac w zakresie informacji* (O. Pilecki) i *Systemy automatyzacji informacji* (L. Sikorski). Przedstawiono również szereg komunikatów na temat informacji w naukach ekonomicznych, medycznych, rolniczych i działalności informacyjnej bibliotek Poznania. Zapowiedziano opublikowanie materiałów z sesji w „Zeszytach Naukowych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza” (Cybulski, 1980, s. 43).

Miesiąc później, 21 lutego, Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej (BG i OINT) Politechniki Wrocławskiej do dyskusji nad założeniami systemu APIN (Automatyczne Przetwarzanie Informacji Naukowej) – budowanego w ramach realizowanego na Politechnice Wrocławskiej Wielodostępowego Abonenckiego Systemu Cyfrowego (WASC) – zaprosili m.in. specjalistów z Biblioteki Narodowej, BG Politechniki Krakowskiej i IINTE. Temat do dyskusji stanowiły referaty: Jerzego Walczyka *Założenia dla zautomatyzowanego systemu informacji naukowo-technicznej dla potrzeb wyższej uczelni* oraz Andrzeja Rogowskiego *Wprowadzenie środków automatycznego przetwarzania danych do opracowania zbiorów bibliotecznych*. APIN, tworzony od 1970 r. został zaprojektowany jako grupa zautomatyzowanych systemów bibliotecznych (gromadzenia i opracowania druków zwartych, gromadzenia i opracowania wydawnictw ciągłych, udostępniania zbiorów bibliotecznych) i systemów informacji naukowo-technicznej (które miały objąć zbiory: inwentarzowy druków zwartych, inwentarzowy druków ciągłych, kart dokumentacyjnych zakończonych prac naukowo-badawczych, artykułów z czasopism gromadzonych przez BG). Założono, że system umożliwi wyszukiwanie zarówno informacji formalnej, jak i treściowej. W czasie dyskusji koncentrowano się na zagadnieniach związanych z budową tezaurusów dla systemu, wykorzystaniem tezaurusów anglojęzycznych, ewentualnym użyciem języka angielskiego do indeksowania (T.M., 1972a).

W maju 1972 r. w Zakładzie Systemów Informacyjnych Politechniki Wrocławskiej – który został utworzony jako jednostka podlegająca BG i OINT i który wraz z Pracownią Automatyzacji Biblioteki oraz oddziałami działalności bibliotecznej i informacyjnej BG realizował szeroko pojęte działania biblioteczno-informacyjne – odbyło się pierwsze z zaplanowa-

nych na cały rok, cotygodniowych seminariów, podczas których pracownicy BG i OINT oraz zaproszeni goście prezentowali rezultaty swoich badań. Uczestnikami seminariów, które traktowano jako ważną płaszczyznę wymiany poglądów, byli bibliotekarze i pracownicy informacji środowiska wrocławskiego, ale też innych – głównie krakowskiego i warszawskiego (w każdym spotkaniu uczestniczyło średnio 20-30 osób). Seminarium kontynuowano także w roku następnym⁴, a referaty wygłosili m.in. Henryk Szarski (*Koncepcje automatyzacji oddziały udostępniania; Automatyzacja procesów opracowania druków zwartych – usprawnienia i nowe możliwości pracy biblioteki*); A. Rogowski (*Organizacja wydruku kart katalogowych na podstawie opisu bibliograficznego APIN/MARC*); Władysław Klepacz (*Zautomatyzowany system centralnego katalogowania wydawnictw ciągłych ARKA 2*); J. Walczyk (*Zasady komunikacji użytkownika ze zautomatyzowanym systemem dokumentacji prac naukowo-badawczych*); Czesław Daniłowicz (*Analiza cytatów bibliograficznych w wydawnictwach naukowych Politechniki Wrocławskiej*); Maria Engiel i J. Walczyk (*Koncepcja organizacji pracy katalogu rzeczowego w systemie APIN*); Łucja Talarczyk (*Selektywne rozpowszechnianie informacji jako prospektywiczna forma obsługi użytkowników informacji*). Zapowiedziano publikację najciekawszych wystąpień w „Aktualnych Problemach Informacji i Dokumentacji”⁵ (*Cenna inicjatywa...*, 1973; *Seminaria...*, 1973).

Z kolei Biblioteka Narodowa, 22 czerwca 1972 r., zorganizowała seminarium poświęcone rozwiązaniom organizacyjnym i zagadnieniom programowania opracowywanego przez nią systemu ARKA (Automatyczne Redagowanie Katalogów). Założenia projektu mającego na celu zautomatyzowanie redagowania Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych (CKCZ) – stanowiącego wstępny etap prac nad automatyzacją innych centralnych wydawnictw informacyjnych Biblioteki Narodowej, przede wszystkim bibliografii narodowej – przedstawili w swoich wystąpieniach W. Klepacz i Jerzy Wierzbowski. Prezentując stan prac nad projektem, omówili m.in. czynniki, które zdecydowały o wyborze do automatyzacji w pierwszej kolejności CKCZ. Wśród najważniejszych determinant referenci wymienili pozytywną ocenę dotyczącą szybkości realizacji systemu oraz cechy systemowe, które pozwoliły na znaczne skrócenie terminów wykonania prac projektowo-wdrożeniowych, co – ich zadaniem – w dużym stopniu zapobiegło powstaniu atmosfery zniechęcenia i zachwiania wiary w korzyści z zastosowania komputerów. Ten czysto psychologiczny

⁴ Prawdopodobnie organizowano je do 1979 r. Teresa Koniaszewska i Ewa Zysek-Nockowska przedstawiając działalność szkoleniową BG i OINT piszą: „W latach 1972-1973 w Bibliotece Głównej prowadzone były szkolenia dla pracowników w zakresie podstaw informacji, a w okresie 1974 [?...]-1979 organizowano seminaria szkoleniowe na temat automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych i wdrażania nowych systemów” (Koniaszewska & Zysek-Nockowska, 2011, s. 133).

⁵ W „APID” ukazał się referat Ł. Talarczyk (zob. Talarczyk, 1974). Część referatów została opublikowana w biuletynie „Komunikaty Bibl. Gł. i OINT PWr”. Zob. zasoby w bazy „Dorobek naukowy pracowników PWr” (baza DONA) dostępnej pod adresem <https://dona.pwr.edu.pl>.

czynnik potraktowali jako jeden z najważniejszych wyznaczników sukcesu we wprowadzaniu komputerów do ośrodków informacji i bibliotek (T.M., 1972d).

Pod koniec roku (14 grudnia) miało miejsce spotkanie przedstawicieli bibliotek warszawskich poświęcone pracom podjętym nad „zintegrowanym systemem automatycznym dla bibliotek, obejmującym zarówno prace bibliograficzne, służące szerokim kręgom użytkowników krajowych i zagranicznych, jak i wewnętrzne procesy biblioteczne” (G.B., 1973). W konferencji wzięło udział 27 reprezentantów: BN, Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie (BUW), BG Politechniki Warszawskiej, Biblioteki SG-PiS, Głównej Biblioteki Lekarskiej (GBL), Centralnej Biblioteki Rolniczej (CBR), Biblioteki Sejmowej (BS) oraz Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek Ministerstwa Kultury i Sztuki. Inicjatorem spotkania była Biblioteka Narodowa, zatem referat wprowadzający w dyskusję wygłosiła jej przedstawicielka – A. Sitarska. W swoim wystąpieniu zwróciła uwagę na potrzebę współpracy bibliotek krajowych w dziedzinie prac nad automatyzacją, co implikuje m.in. podział zadań pomiędzy biblioteki i wymianę doświadczeń między zainteresowanymi ośrodkami. Podkreśliła też konieczność przeprowadzenia analizy ówczesnych (manualnych) systemów bibliotecznych w celu ich zmodernizowania, przygotowania do wprowadzenia zintegrowanego systemu zautomatyzowanego. W dyskusji uczestnicy postulowali powołanie komitetu koordynacyjnego ds. automatyzacji procesów bibliotecznych w kraju, wskazywali też na konieczność ustalenia norm opisów bibliograficznych i analiz treściowych przystosowanych do automatycznych procesów bibliograficznych. Pojawił się pomysł organizowania cyklicznych spotkań, które nadałyby formę skoordynowanej współpracy działaniom poszczególnych bibliotek w zakresie automatyzacji. Wszyscy zgodzili się, że podział prac powinien być uzależniony od profilu i potrzeb bibliotek. I tak np. BN – mogłaby skoncentrować się na problemach automatyzacji prac bibliograficznych i katalogowych, biblioteki szkół wyższych – na udostępnianiu, a specjalne – dostosowaniu opisu rzeczowego do potrzeb zautomatyzowanych systemów (A.S., 1972; G.B., 1973).

Problematyką zastosowania komputerów do prac biblioteczno-informacyjnych starano się zainteresować nie tylko środowiska bibliotek i ośrodków informacji. Na odbywającej się w dniach 11-13 kwietnia 1973 r. w Poznaniu „II Krajowej Konferencji Informatyków” badacze z Politechniki Wrocławskiej wygłosili kilka referatów poświęconych tym zagadnieniom. J. Wałczyk przedstawił *Organizację procesu przetwarzania danych w zautomatyzowanym systemie dokumentacji prac naukowo-badawczych*, C. Daniłowicz – *Cele, metody i problemy automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych w uczelni techniczne*, A. Rogowski – *Wpływ ograniczeń technicznych na maszynową postać opisu bibliograficznego*, a Bogumił Szablowski

omówił *Zewnętrzną postać danych w systemach bibliotecznych i informacyjnych wykorzystujących środki EPD*. Treść wystąpień opublikowano w materiałach konferencyjnych (zob. *II Krajowa Konferencja ...*, 1973).

Miesiąc później, w dniach 14-19 maja 1973 r. w Jadwisinie k. Serocka Centrum Obliczeniowe PAN zorganizowało „I Krajową Konferencję Wyszukiwania Informacji”, w której udział wzięło około 110 pracowników naukowych, reprezentujących ośrodki obliczeniowe, biblioteki naukowe oraz ośrodki informacji (Brykczyńska, 1973). Celem spotkania było dokonanie przeglądu i konfrontacji niektórych teoretycznych problemów wyszukiwania informacji oraz przedstawienie istniejących w Polsce i – co ważne – funkcjonujących zautomatyzowanych systemów informacyjno-wyszukiwawczych. Na konferencji wygłoszono 11 referatów i 25 komunikatów. Z referatami wystąpili także goście z zagranicy. Maria Brykczyńska do najciekawszych – z bibliotecznego punktu widzenia – wystąpień zaliczyła referat Gerarda Saltona (USA) dotyczący indeksowania treściowego i udziału użytkowników informacji w procesach wyszukiwania; Janusza Schmindy o nowych metodach informacji patentowej i C. Daniłowicza, który przedstawił projekty automatyzacji Biblioteki Politechniki Wrocławskiej (Brykczyńska, 1973). Dyskutowano przede wszystkim zagadnienia polskich systemów automatyzacji wyszukiwania informacji – doboru języków klasyfikacyjnych, rozwoju systemów wyszukiwawczych ogólnych i specjalistycznych czy opracowania krajowego zautomatyzowanego systemu informacji naukowej. Podsumowując całość obrad organizatorzy stwierdzili, że konferencja stała się „forum wymiany doświadczeń” dla wszystkich zainteresowanych tą problematyką i zapowiedziano organizację następnych spotkań (Brykczyńska, 1973; Artowicz, 1973). Materiały konferencyjne wydano drukiem (zob.: Dąbrowski, red., 1974).

We wrześniu (2-10) Politechnika Warszawska zorganizowała w Międzygórze konferencję szkoleniową „Automatyzacja procesów biblioteczno-informacyjnych”⁶.

W tym samym roku, staraniem Komisji Katalogów Centralnych przy SBP, odbyły się dwa spotkania przedstawicieli Zakładu Katalogów Centralnych BN z przedstawicielami bibliotek naukowych i ośrodków informacji Krakowa i województwa krakowskiego (13 czerwca) oraz Poznania (24 listopada). Były to pierwsze, z zaplanowanych przez Zakład Katalogów Centralnych BN, spotkania informacyjne zorganizowane w celu usprawnienia współpracy bibliotek poszczególnych regionów z BN. Maria Brykczyńska i Maria Szpachta przedstawiły główne założenia systemu ARKA i omówiły nowe metody gromadzenia i opracowania materiałów dla potrzeb zautomatyzowanych wydawnictw Zakładu Katalogów Cen-

⁶ Informację o tym wydarzeniu podał R. Cybulski w dołączonym do artykułu wykazie konferencji (Cybulski, 1980, s 43). Nie znaleziono informacji o konferencji w innych źródłach.

tralnych. Zaznajomiły też bibliotekarzy z nową instrukcją, formularzami i techniką opracowania materiałów do tych wydawnictw. Inicjatywa spotkała się z dużym zainteresowaniem środowiska (*Spotkanie...*, 1973; M.B., 1973).

Problematyka automatyzacji katalogów centralnych znalazła się też w centrum zainteresowania specjalistów państw członkowskich RWPG, którzy w dniach 15-16 listopada 1973 r. spotkali się w Bibliotece Narodowej. Delegaci z Polski, NRD i ZSRR w ramach tematu „Opracowanie zautomatyzowanego systemu katalogów centralnych” przedstawili narodowe systemy katalogów centralnych i dyskutowali nad kolejnym etapem prac – opracowaniem jednolitego systemu umożliwiającego łatwą i szybką wymianę informacji o zbiorach bibliotecznych w krajach RWPG (Krajewska, oprac., 1974).

Szeroko rozumianym zagadnieniem automatyzacji procesów informacyjno-bibliotecznych była poświęcona konferencja zatytułowana „Informatyka w informacji naukowo-technicznej” – zorganizowana 16 maja 1974 r. przez Komisję Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej w Poznaniu działającą w ramach Oddziału Wojewódzkiego NOT. Uczestnicy wysłuchali pięciu referatów, które wygłosili: Adam Górski (*Problemy automatyzacji procesów informacyjnych*), Jan Bobrowski (*Możliwości wdrożenia środków informatyki w krajowym systemie informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*), Zbigniew Michejda (*Automatyzacja procesów odszukiwania informacji – nadzieje i pułapki*), C. Daniłowicz (*Automatyzacja procesów w bibliotece naukowej, sytuacja obecna i perspektywy na przykładzie APIN-WASC*) oraz Adam Empacher (*Wizje przyszłościowe skomputeryzowanych systemów bibliotecznych*). Na spotkaniu omówiono kierunki i możliwości wdrożenia zautomatyzowanego systemu informacji w Polsce i podsystemów realizowanych w poszczególnych resortach i branżach (J.K., 1974). W tym samym roku ukazały się drukiem materiały konferencyjne (zob. *Informatyka w informacji...*, 1974).

W dniach 10-13 września 1974 r. w Polanicy Zdroju i we Wrocławiu odbyła się I Krajowa Konferencja „Selektywna Dystrybucja Informacji (SDI) w Krajowym Systemie INTE”. Jej organizatorami były: Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie oraz BG i OINT Politechniki Wrocławskiej. Celem spotkania było omówienie sposobów organizacji i funkcjonowania systemu selektywnej dystrybucji informacji oraz zastosowania SDI w krajowym systemie inte. Referaty wygłosili przedstawiciele polskich i zagranicznych instytucji zajmujących się tematyką stanowiącą przedmiot konferencji. Pracownicy BG i OINT: Halina Pabisz i Ł. Talarczyk przedstawiły referat zatytułowany *SDI na tle innych form obsługi informacyjnej użytkowników* a C. Daniłowicz – *Problemy SDI w wielodyscyplinowej instytucji naukowej*. Zaprezentowano także funkcjonujący w Politechnice Wrocławskiej system informacji naukowo-tech-

nicznej WASC. Uczestnicy konferencji zwiedzili Bibliotekę Główną, stację końcową systemu WASC w Instytucie Cybernetyki Technicznej oraz inne pracownie Politechniki (*Selektywna...*, 1974; Krajewska, oprac., 1975). Materiały z Konferencji zostały opublikowane w 1975 r. (zob. *Selektywna...*, 1975).

Miesiąc później, 23-24 października, również we Wrocławiu, na konferencji „Automatyzacja bibliotek” spotkali się dyrektorzy bibliotek wojewódzkich. Spotkanie w całości poświęcone problematyce komputeryzacji procesów biblioteczo-informacyjnych, składało się z dwóch części: dydaktyczno-problemowej obejmującej referaty i dyskusję oraz pogładowej, w ramach której uczestnicy zapoznali się ze sprzętem elektronicznej techniki obliczeniowej i jego działaniem w Zakładzie Elektronicznej Techniki Obliczeniowej – ZETO Wrocław, Ośrodku Przetwarzania Danych Politechniki Wrocławskiej i Wrocławskich Zakładach Elektronicznych MERA-ELWRO. Referaty wygłosili pracownicy Biblioteki Narodowej: Wanda Gryziecka wystąpiła z referatem *Systemy przetwarzania danych*, wprowadzającym w problematykę, mającym charakter dydaktyczny; A. Sitarska przedstawiła *Problematykę automatyzacji bibliotek na świecie (ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek publicznych)* a R. Cybulski – *Główne założenia programu automatyzacji prac bibliograficznych i bibliotecznych w Bibliotece Narodowej*. W 1975 r. materiały te zostały wydane (do użytku wewnętrznego) przez Ośrodek Przetwarzania Danych BN (zob. Cybulski i in., 1975).

Jednymi z najważniejszych wydarzeń bibliotekarskich były odbywające się co kilka lat zjazdy bibliotekarzy polskich, na których przedstawiano i dyskutowano najważniejsze osiągnięcia i problemy środowiska, a przyjęte przez uczestników wnioski i sformułowane postulaty wyznaczały, przynajmniej w założeniu, kierunki działań na następne lata. W dniach 6-8 czerwca 1975 r. w Zielonej Górze odbył się VII Zjazd Bibliotekarzy Polskich zatytułowany „O dalszą modernizację bibliotek polskich”. W ramach sekcji Organizacja i metody pracy w bibliotece, przedstawiciele BN: A. Sitarska, Stefan Czaja i Julian Gałczyński zaprezentowali obszerny referat *O problemach mechanizacji i automatyzacji w bibliotekach*. Poza teoretycznym omówieniem zagadnień automatyzacji prac bibliotecznych i zarządzania biblioteką, dokonali w nim krytycznego przeglądu polskich osiągnięć i planów w zakresie mechanizacji i automatyzacji bibliotek oraz poruszyli niewygodne kwestie przygotowania bibliotek do wdrożenia nowych technik. Wnioski przedstawili w dwóch częściach: 1) konkluzje stanowiące podsumowanie zadań do realizacji, które nie wymagały – ich zdaniem – dyskusji, bo dotyczyły oczywistych potrzeb bibliotek; 2) tezy do dyskusji, dotyczące spraw, które wymagały wspólnego rozważenia i sformułowania poglądu środowiska bibliotekarzy. Referat został w całości opublikowany w „Przeglądzie Bibliotecznym” (zob. Sitarska i in., 1976). Był to jedyny referat na Zjeździe poświęcony tej problematyce. Automaty-

zacja bibliotek nie stała się też przedmiotem dyskusji, którą zdominowały bieżące problemy bibliotek. Automatyzacja procesów informacyjno-wyszukiwawczych, w dużej mierze pozostająca w sferze planów, dla wielu uczestników nie stanowiła ważnego wyzwania (*Przebieg obrad...*, 1976).

Automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych w GBL poświęcono spotkanie zorganizowane 11 marca 1976 r. z okazji jej 30-lecia. Wzięli w nim udział przedstawiciele resortów zdrowia i opieki społecznej, resortów kultury i sztuki, bibliotekarze oraz wydawcy. Uczestnicy wysłuchali referatów przybliżających osiągnięcia gospodarzy w zakresie zastosowania komputerów w działalności biblioteczno-informacyjnej. Dyrektor Biblioteki, Feliks Widy-Wirski wygłosił referat pt. *Automatyzacja procesów biblioteczno-informacyjnych w GBL*, Wiesława Tylman-Gądek przedstawiła *Światowe systemy naukowej informacji medycznej* a Dariusz Kuźmiński – *Język deskryptorowy jako język informacyjno-wyszukiwawczy zautomatyzowanej naukowej informacji medycznej*. Zaprezentowano także wykorzystywany w GBL sprzęt komputerowy, oprogramowanie i wyszukiwanie online w systemie Medline (L.B., 1976b).

Podobny jubileusz 30-lecia, tym razem Biblioteki Głównej Politechniki Szczecińskiej, stał się okazją do zaprezentowania założeń automatyzacji procesów bibliotecznych w tej instytucji. Konferencja problemowa odbyła się 12 października 1976 r. (L.B., 1976a).

Nieco wcześniej (29 maja) Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Śląskiego zorganizował w Sosnowcu sesję naukową „Problemy organizacji pracy bibliotecznej”. Z ważnym referatem pt. *Automatyzacja udostępniania zbiorów w bibliotece szkoły wyższej* wystąpiła na niej Łucja Butlerowa. Referat został opublikowany na prawach rękopisu (do użytku wewnętrznego) (zob. Butlerowa, 1976).

W dniach 16-17 listopada 1976 r. Biblioteka Narodowa zorganizowała w Warszawie polsko-duńską konferencję na temat elektronicznego przetwarzania danych bibliograficznych, Podczas spotkania Witold Stankiewicz, dyrektor BN wygłosił referat pt. *Historia, stan obecny i perspektywy na przyszłość automatyzacji w Bibliotece Narodowej*, a Czesław Wrzesień i J. Wróblewski przedstawili kolejno: *RC-3600 wielostanowiskowy system rejestracji danych* i *Minikomputer RC-3600 w systemie informatycznym Biblioteki Narodowej*. Goście z Danii zaprezentowali systemy elektronicznego przetwarzania danych (epd) zainstalowane w duńskich bibliotekach i omówili perspektywy ich rozwoju. Przedstawili także plany rozwoju epd w nowych implementacjach bibliotecznych (Krajewska, oprac., 1977a). Referaty na Konferencję opublikowano (zob. *Referaty...*, 1976).

W celu upowszechnienia wśród pracowników informacji naukowej bibliotek szkół wyższych i PAN wiedzy o nowoczesnych strukturach i metodach działalności informacyjnej w Polsce oraz przedyskutowanie ro-

dzących się w związku z zastosowaniem techniki komputerowej nowych zadań i problemów, Zarząd Sekcji Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego, w porozumieniu z Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz PAN zorganizował w Warszawie w dniach 29-30 marca 1977 r. Ogólnokrajową Naradę Bibliotekarzy i Dokumentalistów „Modernizacja służb informacji naukowej. Nowe formy informacji w służbie nauki”. W spotkaniu uczestniczyło ok 200 przedstawicieli dyrekcji i rad zakładowych bibliotek szkół wyższych, PAN; reprezentantów instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, SBP, Biblioteki Narodowej oraz innych bibliotek naukowych o zasięgu centralnym. Wygłoszono pięć referatów, w których poruszono m.in. problematykę nowych technik w działalności bibliograficznej (R. Cybulski: *Komputeryzacja bibliografii narodowej*), selektywnej dystrybucji informacji (C. Daniłowicz), Regionalnego Systemu Informacji KRAKUS (Józef Czerni). Uczestnicy dyskusji przedstawiali także własne doświadczenia w zakresie automatyzacji. Narada ujawniła istotne trudności w działalności informacyjnej (niedostatek wydawnictw informacyjnych, brak katalogów centralnych). Zebrane uwagi i postulaty zostały uchwalone w postaci wniosków z Narady i przyjęte przez uczestników obrad (Romańska, 1977; L.B., 1977).

Miesiąc później, 5 kwietnia 1977 r. Komisja Informacji Naukowej poznańskiego oddziału PAN i BG Politechniki Poznańskiej zorganizowały Sesję Naukową „Zautomatyzowane systemy biblioteczno-informacyjne w placówkach naukowych w Polsce”, której celem było zaprezentowanie szerokiemu gronu pracowników informacji istniejących w kraju zautomatyzowanych systemów informacyjnych. Referaty wygłosili przedstawiciele ośrodków, w których podjęto prace w tym zakresie. R. Cybulski przedstawił *Automatyczny system bibliograficzno-informacyjny stosowany w Bibliotece Narodowej*, F. Widy-Wirski w referacie *Automatyczny system informacji naukowej stosowany w Bibliotece Głównej Lekarskiej w Warszawie* omówił korzystanie w trybie online z systemu MEDLARS w GBL, C. Daniłowicz – prace prowadzone w BG i OINT PWr nad automatyzacją procesów gromadzenia i udostępniania zbiorów oraz wyszukiwanie informacji (*Automatyczny system wyszukiwania informacji stosowany w Bibliotece Głównej i Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej w Politechnice Wrocławskiej*), J. Czerni – budowany w środowisku bibliotek krakowskich *Zautomatyzowany system informacyjny KRAKUS*, Edward Domański – *Automatyczny system wyszukiwania informacji naukowej stosowany w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej* a Stanisław Badoń i Urszula Kosiel – *Automatyczny system informacyjno-bibliograficzny KONFERENCJE stosowany w Bibliotece Głównej Politechniki*. Z budowanym w Ośrodku Informacji Naukowej PAN *Zautomatyzowanym systemem informatycznym z dziedziny naukoznawstwa i informacji naukowej* zapoznała uczestników Barbara Krygier, natomiast Jan Sójka przedstawił *Koncepcję uczelnianego systemu dokumentacyjno-infor-*

macyjnego na przykładzie systemu dokumentacyjno-informacyjnego Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Materiały konferencyjne planowano wydać drukiem (Lamperski, 1977; Krajewska, oprac., 1977b).

Dnia 20 stycznia 1978 r. w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej została zorganizowana sesja naukowa „Systemy automatycznego katalogowania”, której celem było zapoznanie przedstawicieli bibliotek naukowych z wdrożonym w tej placówce systemem SABI/OZ (System Automatyzacji Bibliotecznej/Opracowanie Zwartych). Wygłoszono na niej następujące referaty: *Role i miejsce automatycznego katalogowania w systemie informacyjno-bibliotecznym Politechniki Wrocławskiej* (C. Daniłowicz), *System automatycznego katalogowania w Politechnice Wrocławskiej* (C. Piekut) oraz *Systemy automatycznego katalogowania w Wielkiej Brytanii* (Z. Zajączkowski) (Krajewska, oprac., 1978a).

Biblioteki publiczne w niedużych miejscowościach nie należały do liderów automatyzacji, zatem wszystkie inicjatywy przybliżające środowisku bibliotekarzy publicznych problematykę wykorzystania techniki komputerowej w procesach biblioteczno-informacyjnych były ważne. W dniu 9 marca 1978 r. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Pile i Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM zorganizowały w Pile sesję naukową „Biblioteki a współczesność”. J. Sójka wygłosił na niej referat *Nowoczesne systemy mechanizacji i automatyzacji bibliotek* (Krajewska, oprac., 1978b).

Z kolei Maria Brykczyńska, na sesji naukowej „Organizacja pracy w bibliotekach” zorganizowanej 15 maja 1978 r. w Warszawie przez Komisję Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy ZG SBP, przedstawiła ważny komunikat nt. *Organizacji prac bibliotek dla celów automatyzacji na przykładzie INFONET*. Rada Użytkowników INFONET, zrzeszająca ponad 20 bibliotek i ośrodków informacji, powstała w 1973 r. w celu prowadzenia badań nad zastosowaniem maszyn cyfrowych do prac biblioteczno-informacyjnych. Referentka przedstawiła genezę i formy organizacji współpracy – prowadzenie wspólnych badań nad zastosowaniem wybranych zagranicznych systemów zautomatyzowanych, szkoleń dla wszystkich instytucji członkowskich i użytkowanie sprzętu komputerowego (Brykczyńska, 1978b). Komunikat został opublikowany przez SBP (zob. Brykczyńska, 1978a).

W grudniu (5-6) 1978 r. Ośrodek Automatycznego Przetwarzania Informacji Biblioteki Głównej Politechniki Krakowskiej zorganizował w Janowicach (k. Tarnowa) seminarium nt.: *Automatyzacji udostępniania zbiorów bibliotecznych*. Wzięło w nim udział około 70 przedstawicieli bibliotek naukowych, głównie bibliotek szkół wyższych. Celem seminarium była prezentacja aktualnego stanu prac w zakresie automatyzacji procesów udostępniania oraz dyskusja nad proponowanymi rozwiązaniami. Wygłoszono osiem referatów i przedstawiono dziesięć komunikatów o stanie prac (w kilku przypadkach będących jeszcze w fazie planowania) nad

automatyzacją procesów udostępniania w: Bibliotece Narodowej, bibliotekach akademickich Politechniki Krakowskiej, Politechniki Wrocławskiej, Politechniki Warszawskiej, Politechniki Łódzkiej, Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechniki Szczecińskiej, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Rolniczej we Wrocławiu, SGPiS oraz Bibliotece PAN w Warszawie i OIN PAN w Poznaniu. Najszerzej omówiono zadania i plany realizacji dwóch powstających niezależnie od siebie zautomatyzowanych systemów udostępniania – w Bibliotece AGH oraz w Bibliotece PK. Ich oddanie do pełnej eksploatacji przewidziano na 1980 r. W referatach, poza omówieniem prowadzonych prac nad automatyzacją udostępniania zbiorów w poszczególnych ośrodkach, poruszono także problematykę przygotowania biblioteki do automatyzacji prac i barier psychologicznych, jakie rodzi zastosowanie techniki komputerowej. Prawdopodobnie seminarium w Janowicach było pierwszą próbą wymiany doświadczeń między bibliotekami prowadzącymi prace w zakresie automatyzacji udostępniania zbiorów. J. Czerni w przemówieniu podsumowującym obrady zachęcał uczestników do jej kontynuowania, stwierdzając: „Jest nas za mało, by ze sobą konkurować, powinniśmy współpracować” (Brykczyńska, 1979, s. 432; Stępniaak, 1979a, Stępniaak, 1979b). Referaty zostały opublikowane (zob. *Seminarium...*, 1978).

Rozwój uczelni wyższych w modernizowanym systemie szkolnictwa wyższego w Polsce powodował zmianę funkcji pełnionych przez biblioteki uczelniane. W dniach 17-18 grudnia 1979 r. BG UAM, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej UAM oraz Komisja Informatyki Naukowej Oddziału PAN w Poznaniu zorganizowały Ogólnokrajową Sesję Naukową „Model biblioteki szkoły wyższej”. Problematyka mechanizacji i automatyzacji prac biblioteki uczelnianej była przedmiotem obrad jednej z sekcji Konferencji. Wygłoszono na niej jedynie trzy referaty (na 36 przedstawionych w ramach pozostałych pięciu sekcji). Urszula Kosiel omówiła *Biblioteczny system informatyczny i jego ogniwa*, J. Sójka w wystąpieniu *Tendencje w automatyzacji zbiorów bibliotecznych i warunki ich realizacji w bibliotekach uczelnianych* przedstawił m.in. doświadczenia bibliotek Stanów Zjednoczonych, Anglii, Francji i Niemiec oraz prace podejmowane w bibliotekach polskich, a Jerzy Sonnewend z IBiN UAM – *Problemy analizy systemowej jako wstępny etap prac nad automatyzacją działań bibliotecznych*. Podczas obrad zaproponowano, żeby środowiska (krakowskie i wrocławskie) posiadające doświadczenie w procesie mechanizacji i automatyzacji zorganizowały konferencję na temat już wdrożonych systemów biblioteczno-informacyjnych, co umożliwiłoby wymianę spostrzeżeń teoretyków i praktyków, a w przyszłości – pozwoliłoby uniknąć niepotrzebnego dublowania działań (Śpikowska, 1980). Uczestnicy obrad postulowali także żeby „opracować prognozę rozwoju z informatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych do 2000 r. i zabezpieczyć drożność zautoma-

tyzowanych systemów we wszystkich bibliotekach szkół wyższych w Polsce” (Śpikowska, 1980, s. 143). Referaty zostały opublikowane na prawach rękopisu (zob.: Kosiel, 1979; Sójka, 1979; Sonnewend, 1979).

ZAKOŃCZENIE

Analiza zgromadzonego materiału pokazuje, że spotkań, które sami uczestnicy traktowali jako forum wymiany doświadczeń w zakresie komputeryzacji procesów biblioteczno-informacyjnych, w omawianym okresie odbyło się niewiele. Konferencje w całości poświęcone problematyce komputeryzacji bibliotek, tłumnie gromadzące bibliotekarzy i bibliotekoznawców, to zjawisko charakterystyczne dopiero dla lat 90. ubiegłego wieku⁷. W latach 60. i 70. XX w. dominowały narady (zob. Cybulski, 1980), seminaria, sesje naukowe i spotkania w pewnej mierze informacyjne, które pozwalały zapoznać uczestników z problematyką zastosowania techniki komputerowej, na których dyskutowano wybrane problemy komputeryzacji procesów biblioteczno-informacyjnych. Bibliotek, które miały jakiegokolwiek doświadczenia w zastosowaniu techniki komputerowej na przełomie lat 60. i 70. po prostu nie było, a pod koniec tej dekady – było bardzo mało. Zatem tematyka obrad często dotyczyła rozpoznania celów, problemów i wytyczania planów. Jak zauważył R. Cybulski, w tym zakresie środowisko mogło pochwalić się niemałymi osiągnięciami (Cybulski, 1980b, s. 39).

Spotkania organizowały przede wszystkim: SBP, BN, CIINTE, przekształcony w 1971 r. w Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (IINTE), BG i OINT PWr., PAN oraz – rzadziej – instytuty bibliotekoznawstwa i informacji naukowej uczelni wyższych (zob. Zał. 1). Warto zauważyć dużą aktywność środowiska informatyków i dokumentalistów. To oni byli inicjatorami pierwszych konferencji, bibliotekarze dołączyli później.

Wśród seminarzystów, uczestników szkoleń i obrad poza przedstawicielami organizatorów (i instytucji afiliowanych przez referentów) pojawiali się również przedstawiciele innych ośrodków. Czynny udział w konferencjach był związany z podejmowanymi pracami (często tylko koncepcyjnymi) w poszczególnych instytucjach. Pewnymi dokonaniem, poza BN, GBL oraz BG i ONT PWr, mogły pochwalić się przede wszystkim biblioteki krakowskie (system KRAKUS), Biblioteka Politechniki Poznańskiej i Szczecińskiej. Na podstawie dostępnych materiałów trudno dzisiaj sporządzić pełną listę uczestników owych spotkań (i określić ich afiliację). W sprawozdaniach najczęściej podkreślano obecność przedstawicieli

⁷ Praca przedstawiająca problematykę konferencji dot. komputeryzacji bibliotek w latach 80. i 90. XX w. w przygotowaniu.

BN i ogólnie bibliotek naukowych, przede wszystkim kadry kierowniczej. Niewątpliwie zwiększenie świadomości osób kierujących placówkami było ważne, niemniej spotkania koncepcyjne nie rozwiązywały problemu komputeryzacji bibliotek. Można przypuszczać, że w przedsięwzięciach lokalnych, uczestniczyli także reprezentanci miejscowych, lokalnych instytucji.

Konferencje, seminaria, sesje naukowe, narady zawsze cechuje ograniczony krąg uczestników. Dla środowiska istotny jest zatem pośredni dostęp do zagadnień poruszanych na spotkaniach. Przed rozwojem Internetu, ważne było opublikowanie wygłaszanych referatów, zapisów prowadzonych dyskusji, sprawozdań z konferencji (zob. Zał. 1). Nie wszystkie materiały konferencyjne (pomimo zapowiedzi) ukazały się drukiem. Często referaty publikowano w małych nakładach na prawach rękopisu (do użytku wewnętrznego). Informacje o spotkaniach i podejmowanej na nich problematyce ukazywały się natomiast na łamach czasopism fachowych. Wprawdzie często pojawiały się w APID, który był mniej popularnym czasopismem w środowisku bibliotekarskim, niemniej inne tytuły ogólnopolskiej prasy fachowej nie zawiodły. Znaczącą rolę w upowszechnianiu informacji o tego typu przedsięwzięciach odegrał przede wszystkim „Bibliotekarz”, na łamach którego często publikowano dość obszerne sprawozdania z odbytych konferencji. Stosowne informacje pracownicy bibliotek i bibliotekoznawcy mogli znaleźć także na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” i „Zagadnień Informacji Naukowej”. Aktywność BN w tym obszarze była dość często sygnowana na łamach „Biuletynu Informacyjnego Biblioteki Narodowej”. Jedyne w „Rocznikach Bibliotecznych” i „Biuletynie Biblioteki Jagiellońskiej” (mimo dość dużego zaangażowania środowiska krakowskiego w działania w tym obszarze) ta problematyka prawie w ogóle się nie pojawiała.

Przedstawiony w artykule przegląd konferencji (seminariów, sympozjów, porad i innych spotkań) na których omawiano i dyskutowano problematykę zastosowania techniki komputerowej do procesów biblioteczno-informacyjnych w Polsce pozwala zobaczyć początki procesów komputeryzacji w bibliotekach polskich. Więcej informacji wszyscy zainteresowani mogą znaleźć w opublikowanych materiałach konferencyjnych (zob. Zał. 1. i Bibliografia).

BIBLIOGRAFIA

- A.G. (1972). Sesja naukowa zastosowania nowych technik w działalności informacyjnej. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 2, 34-35.
- A.S. [Sitarska, Anna] (1972). Spotkanie informacyjne wielkich bibliotek warszawskich w sprawach automatyzacji. *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, 3/4, 46-47.

- Artowicz, E. (1973). I Krajowa Konferencja nt. Wyszukiwania Informacji. Jadwisin k. Warszawy, 14-19 maja 1973 r. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 1, 122-125.
- Bobrowski, J. (1969). *Wykorzystanie techniki elektronicznego przetwarzania danych w procesach informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej w Polsce: przegląd zastosowań*. CIINTE
- Brykczyńska, M. (1973). I Krajowa Konferencja Wyszukiwania Informacji, Jadwisin 14-19 V 1973. *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, 2/3, 3-34.
- Brykczyńska, M. (1978a). *Organizacja prac bibliotek dla celów automatyzacji na przykładzie INFONET: Sesja naukowa Organizacja Pracy w bibliotekach Warszawa 15 maja 1978*. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.
- Brykczyńska, M. (1978b). Organizacja pracy w bibliotekach (Warszawa 18 czerwca 1978 r.). *Przegląd Biblioteczny*, 46(4), 447-449.
- Brykczyńska, Maria (1979). Seminarium nt. Automatyzacji udostępniania zbiorów bibliotecznych. Janowice, 5-6 grudnia 1978 r. *Przegląd Biblioteczny*, 47(4), 430-432.
- Butlerowa, Ł. (1976). *Automatyzacja udostępniania zbiorów w bibliotece szkoły wyższej*. Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej.
- Cenna inicjatywa Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej (1973). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 31.
- Cybulski, R. (1980). Problemy automatyzacji bibliotek. *Rocznik Biblioteki Narodowej*, 16, 19-45.
- Cybulski, R., Gryziecka, W., Sitarska, A. (1975). *Automatyzacja bibliotek: Materiały z konferencji, Wrocław 23-24 X 1974 r.* Biblioteka Narodowa.
- Dąbrowski, M., red. (1974). *Systemy wyszukiwania informacji: materiały z I krajowej konferencji, Jadwisin 14-19 maja 1973 r.* Państwowe Wydawnictwa Naukowe, PAN.
- G.B. (1973). Zintegrowany system automatyzacji procesów bibliotecznych. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 31.
- II Krajowa Konferencja Informatyków. *Materiały, Poznań, 11-13 kwietnia 1973.* (1973). NOT.
- Informatyka w informacji naukowo-technicznej: Konferencja naukowo-techniczna: Poznań, 16 maja 1974 r. : (materiały)* (1974). NOT.
- J.K. (1974). Informatyka w informacji naukowo-technicznej. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 4, 37.
- Koniaszewska, T., Zysek-Nockowska, E. (2011). Działalność szkoleniowa Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. W: H. Szarski, J. Wojtczak (red.), *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946-2011 – historia, działalność, organizacja.* (s. 129-149). Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.
- Kosiel, U. (1979). *Biblioteczny system informatyczny i jego ogniwa. Ogólnokrajowa Sesja Naukowa na temat: „Model Biblioteki Szkoły Wyższej”, Poznań, grudzień 1979.* Poznań: s.n.
- Krajewska, J., oprac. (1974). Automatyzacja katalogów centralnych. W: *Kronika krajowa i zagraniczna. Przegląd Biblioteczny*, 42(2), 210.
- Krajewska, J., oprac. (1975). Krajowa konferencja na temat selektywnej dystrybucji informacji. W: *Kronika krajowa i zagraniczna. Przegląd Biblioteczny*, 43(1), 117.

- Krajewska, J., oprac. (1977a). Konferencja polsko-duńska. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Przegląd Biblioteczny*, 45(2), 222.
- Krajewska, J., oprac. (1977b). Sesja naukowa w Poznaniu. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Przegląd Biblioteczny*, 45(3), 338.
- Krajewska, J., oprac. (1978a). Sesja naukowa na temat systemów automatycznego katalogowania. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Przegląd Biblioteczny*, 46(3), 374.
- Krajewska, J., oprac. (1978b). Sesja naukowa w Pile. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Przegląd Biblioteczny*, 46(3), 375-376.
- Lamperski, S. (1977). Sesja naukowa nt. „Zautomatyzowane systemy biblioteczno-informacyjne w placówkach naukowych w Polsce”, Poznań 5 kwietnia 1977 r. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 1, 163-167.
- L.B. (1976a). XXX-lecie Biblioteki Głównej Politechniki Szczecińskiej. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Bibliotekarz*, 11/12, 318-319.
- L.B. (1976b). XXX-lecie Głównej Biblioteki Lekarskiej. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Bibliotekarz*, 4, 103.
- L.B., oprac. (1977). Ogólnokrajowa Narada Bibliotekarzy i Dokumentalistów. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Bibliotekarz*, 3, 94.
- M.B. [Brykczyńska, Maria] (1973). Drugie zebranie informacyjne o systemie ARKA. *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, 4, 17.
- Maj, J. (1969). Komputery w bibliotecznej perspektywie (notatki z narady). *Bibliotekarz*, 4, 114-115.
- Modzelewska, B., Ratman, Z. (1969). Automatyzacja procesów informacyjnych w Polsce. *Bibliotekarz*, 6, 164-165.
- Pasiński, J. (1970). Trzecia Ogólnokrajowa Konferencja SBP w sprawie centralnych katalogów: dyskusja. refleksje. *Przegląd Biblioteczny*, 38(2/3), 192-209.
- Przebieg obrad [Sekcji Organizacji i Metod Pracy w Bibliotece. VII Zjazd Bibliotekarzy Polskich] (1976). *Przegląd Biblioteczny*, 44(4), 374-379.
- Referaty na konferencję polsko-duńską na temat „Elektroniczne przetwarzanie danych bibliograficznych”*: Warszawa 16-17.XI.1976 (1976). Biblioteka Narodowa
- Romańska, A. (1977). Narada bibliotekarzy i dokumentalistów i na temat nowych form informacji w służbie nauki. Warszawa 29-10 marca 1977 r. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 1, 169-173.
- Selektywna Dystrybucja Informacji w Krajowym systemie INTE (1974). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 2, 41.
- Selektywna dystrybucja informacji w krajowym systemie INTE. Materiały I Krajowej Konferencji*, Polanica Zdrój-Wrocław, 10-13.IX.1974 (1975). Politechnika Wrocławska.
- Seminaria w Bibliotece Głównej i Ośrodku inte Politechniki Wrocławskiej. (1973). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 2, 31.
- Seminarium nt. Automatyzacja udostępniania zbiorów bibliotecznych*, Janowice, 5-6 grudnia 1978 r: *Referaty* (1978). Politechnika Krakowska.
- Sitarska, A. (1970). Problemy mechanizacji i automatyzacji katalogów centralnych. *Przegląd Biblioteczny*, 38(2/3), 173-190.
- Sitarska, A., Czaja, S., Gałczyński, J. (1976). Problemy mechanizacji i automatyzacji w bibliotekach. *Przegląd Biblioteczny*, 44(4), 323-336.

- Sonnewend, J. (1979). *Problemy analizy systemowej jako wstępny etap prac nad automatyzacją działań bibliotecznych*. Ogólnokrajowa Sesja Naukowa na temat: „Model Biblioteki Szkoły Wyższej”, Poznań, grudzień 1979. Poznań: s.n.
- Sójka, J. (1979). *Tendencje w automatyzacji zbiorów bibliotecznych i warunki ich realizacji w bibliotekach uczelnianych*. Ogólnokrajowa Sesja Naukowa na temat: „Model Biblioteki Szkoły Wyższej”, Poznań, grudzień 1979. Poznań: s.n.
- Spotkanie informacyjne o systemie ARKA (1973). *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, 2, 34.
- Stępnia, J. (1979). Seminarium nt. Automatyzacji udostępniania zbiorów w Janowicach. *Bibliotekarz*, 3, 76-77.
- Swoboda, I. (2018). Analiza bibliometryczna piśmiennictwa z zakresu komputeryzacji bibliotek na podstawie „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”. *Nowa Biblioteka*, 2, 83-108
- Śpikowska, K. (1980). Sesja naukowa nt. „Model biblioteki szkoły wyższej”. Poznań 17-18 grudnia 1979. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 1, 140-157.
- Talarczyk, Ł. (1974). Selektywne rozpowszechnianie informacji (SRI). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 2, 3-9.
- T.M. (1970). Konferencja Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich poświęcona zagadnieniom centralnych katalogów w Polsce. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 36
- T. M. (1972a). Dyskusja nad systemem automatycznego przetwarzania informacji naukowej (APIN). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 3, 26-27.
- T. M. (1972b). O możliwości zastosowania systemu MARC w bibliotekach polskich. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 29-30.
- T. M. (1972c). Seminarium na temat formatu stosowanego w systemie MARC II. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 30.
- T. M. (1972d). Seminarium na temat systemu ARKA. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 5, 34-35.
- Wnioski i postulaty Ogólnokrajowej Konferencji SBP w sprawie Centralnych Katalogów (Warszawa, 13 grudnia 1969 r.) (1970). *Przegląd Biblioteczny*, 38(2/3), 191-192.
- Zasadowa, Hanna, oprac. (1969). Warszawa. W: Kronika krajowa. *Przegląd Biblioteczny*, 37 (1), 106-107.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 6 listopada 2023 r.

IZABELA IWONA SWOBODA
Institute of Culture Studies
Humanities Department
Silesia University
e-mail: izabela.swoboda@us.edu.pl
ORCID 0000-0002-9610-4634

AUTOMATION OF LIBRARY AND INFORMATION PROCESSES AS A TOPIC OF CONFERENCES HELD IN POLAND IN 1960S AND 1970S

KEYWORDS: Conferences. Libraries. Research libraries. Library automation. Computers in libraries. 1960s. 1970s. Poland

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – Conferences are received as one of more important methods of presenting and discussing research and implementation results. The author presents a review of conferences organized in Poland in 1960s and 1970s which were focused on the use of computers in the automation of library and information processes. The author intended to learn about the activity of librarians and library researchers in this field and gather source materials for a respective bibliography. **Research methods** – In order to collect research materials the author used a critical analysis of the field literature – journals in the field of libraries, library studies and information science. **Results/Conclusions** – The cognitive goal has been achieved. The article is followed by a list of conferences in question together with information on published conference proceedings. References cover publications which were not recorded in Polish Bibliography of Book Studies.